

Erik Pajtinka

**ZÁKLADY TEÓRIE A PRAXE
DIPLOMACIE**

PAMIKO

ZÁKLADY TEÓRIE A PRAXE DIPLOMACIE

Erik Pajtinka

Bratislava
2015

ZÁKLADY TEÓRIE A PRAXE DIPLOMACIE

Autor: © PhDr. Erik Pajtinka, PhD.

Recenzenti: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.
doc. PhDr. Dalibor Vlček, CSc.
JUDr. Peter Rusiňák, PhD.

Návrh obálky: Petra Kmecová
Jazykový redaktor: Mgr. Pavol Pajtinka

Publikácia bola schválená ako vysokoškolská učebnica na zasadnutí Edičnej komisie Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 30. septembra 2015.

Publikácia vyšla s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky v rámci projektu č. MVZP/2015/33.

Vydavateľ: © PAMIKO spol. s r. o.

Bratislava, 2015
Prvé vydanie.

ISBN 978-80-85660-11-1

Ďakujem kolegom Petrovi Rusiňákovi, Zdeňkovi Veselému, Daliborovi Vlčkovi a Petrovi Rosputinskému za cenné podnety a pripomienky k rukopisu. Rovnako ďakujem aj mojej najbližšej rodine, bez ktorej podpory a trpezlivosti by táto publikácia nevznikla.

E. Pajtinka

OBSAH

Úvod

1. Diplomacia v teórii a praxi medzinárodných vzťahov

1.1 Pojem a definícia diplomacie

1.1.1 Pôvod pojmu diplomacia

1.1.2 Diplomacia ako pojem v súčasnej politickej teórii

1.1.3 Diplomacia a zahraničná politika

1.1.4 Diplomacia a iné nástroje zahraničnej politiky

1.2 Dimenzie a členenie diplomacie

1.3 Diplomatické styky

1.3.1 Diplomatické styky a pôsobenie diplomatických orgánov

1.4 Konzulárne styky

2. Diplomatické orgány

2.1 Štruktúra a klasifikácia diplomatických orgánov

2.2 Vnútroštátne diplomatické orgány

2.2.1 Ministerstvo zahraničných vecí

2.2.2 Ostatné rezortné ministerstvá

2.3 Zahraničné diplomatické orgány

2.3.1 Diplomatická misia

2.3.2 Stála misia

2.3.3 Stála misia pozorovateľa

2.3.4 Konzulárny úrad

2.3.5 Osobitná misia

2.3.6 Delegácia

2.4 Diplomatická služba a konzulárna služba

3. Diplomati

3.1 Diplomati a ich kategórie

3.1.1 Špecializovaní diplomati

- 3.1.2 Konzulárni úradníci
- 3.2 Diplomatické a konzulárne hodnosti
 - 3.2.1 Diplomatické hodnosti
 - 3.2.2 Konzulárne hodnosti
- 3.3 Vedúci diplomati a ich kategórie
 - 3.3.1 Vedúci diplomatických misí
 - 3.3.1.1 Vedúci diplomatických misí najvyššej diplomatickej triedy
 - 3.3.1.2 Vedúci diplomatických misí druhej najvyššej diplomatickej triedy
 - 3.3.1.3 Vedúci diplomatických misí najnižšej diplomatickej triedy
 - 3.3.1.4 Dočasní vedúci diplomatických misí
 - 3.3.2 Vedúci stálych misí
 - 3.3.3 Vedúci konzulárnych úradov
- 4. Diplomatický zbor a konzulárny zbor**
 - 4.1 Diplomatický zbor
 - 4.1.1 Doyen diplomatického zboru
 - 4.1.2 Vojenský diplomatický zbor
 - 4.1.3 Diplomatická listina
 - 4.2 Konzulárny zbor
 - 4.2.1 Konzulárne zbory miest a regionálnych celkov
 - 4.2.2 Konzulárna listina
- 5. Diplomatická korešpondencia**
 - 5.1 Interná diplomatická korešpondencia
 - 5.1.1 Diplomatický telegram
 - 5.1.2 Inštrukčný list
 - 5.2 Externá diplomatická korešpondencia
 - 5.2.1 Verbálna nóta
 - 5.2.2 Formálna nóta
 - 5.2.3 Cirkulárna nóta
 - 5.2.4 Kolektívna nóta
 - 5.2.5 Kabinetný list
 - 5.2.6 Poverovacie listiny, splnomocňovací list a uvádzací list

5.2.7 Odvolávacie listiny

5.2.8 Konzulský patent

5.2.9 Exequatur

Použitá literatúra

Zoznam skratiek

Register

ÚVOD

Predkladaná vysokoškolská učebnica si kladie za cieľ oboznámiť čitateľa so základnou odbornou terminológiou v oblasti súčasnej diplomatickej teórie a praxe, a taktiež s inštitucionálnym systémom a organizáciou diplomacie štátu. Pozornosť je v nej pritom venovaná najmä objasneniu významu niektorých najzákladnejších pojmov z oblasti súčasnej teórie a praxe diplomacie, vrátane samotného pojmu diplomacia, charakteristike jednotlivých typov diplomatických orgánov, popisu súčasných kategórií a funkcií diplomatov a v neposlednom rade tiež problematike diplomatického a konzulárneho zboru. V publikácii sú načrtnuté tiež základné úlohy a funkcie jednotlivých diplomatických orgánov. Popis praktických činností diplomatických orgánov v oblasti ekonomickej, kultúrnej, vojenskej či konzulárnej dimenzie diplomacie je však v tejto učebnici načrtnutý len tézovito, pričom s ohľadom na rozsah uvedených problematik bude predmetom samostatnej publikácie.

Pri koncipovaní publikácie bol dôraz kladený predovšetkým na súčasnú diplomatickú prax, a z tohto dôvodu je v nej otázkam historického vývoja diplomacie a taktiež medzinárodného práva venovaná pozornosť len okrajovo, resp. iba v nevyhnutnom rozsahu. V publikácii nie sú podrobnejšie rozoberané ani otázky diplomatického protokolu, ktorý síce nepochybne tiež patrí k dôležitým aspektom súčasnej diplomatickej praxe, no táto problematika je dostatočne spracovaná v iných odborných publikáciách (aj) slovenských autorov.

Pri spracovaní publikácie boli ako zdroje využité odborné publikácie domácich i zahraničných autorov, z ktorých možno osobitne zmieniť encyklopedické diela G. R. Berridgea, J. P. Pancraciá a V. Hubingera, vysokoškolské učebnice Ľ. Tótha a P. Rusiňáka, ktoré sú doposiaľ najprepracovanejšími pôvodnými slovenskými prácami tejto kategórie, a v neposlednom rade taktiež monografiu českého autora Z. Veselého, ktorá patrí k najrozsiahlejším dielam, venovaným teoretickým aspektom diplomacie v rámci súčasnej slovenskej a českej odbornej literatúry. K ďalším dôležitým prameňom poznatkov, ktoré boli pri spracovaní tejto publikácie využité, patrili tiež medzinárodnoprávne dokumenty a materiály ministerstiev zahraničných vecí, ako aj iných štátnych inštitúcií. Viaceré informácie boli čerpané aj z oficiálnych internetových

stránok slovenských a zahraničných diplomatických orgánov. V neposlednom rade boli pri tvorbe publikácie využité taktiež poznatky z diplomatickej praxe, ktoré autor čerpal z osobnej komunikácie s pracovníkmi Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, ako aj z vlastných skúseností, nadobudnutých počas stážových pobytov v ústredí zahraničnej služby a na diplomatických misiách Slovenskej republiky v zahraničí.

Predkladaná publikácia je svojím tematickým zameraním a formou spracovania určená najmä vysokoškolským študentom, a to predovšetkým v odbore medzinárodné vzťahy a diplomacia, ale rovnako aj v ďalších príbuzných spoločenskovedných odboroch, akým je napr. právo. Okrem toho môže táto publikácia slúžiť taktiež pracovníkom ministerstva zahraničných vecí, ale aj iných rezortných ministerstiev, a to ako zdroj poznatkov pri prehlbovaní odbornej kvalifikácie v oblasti diplomacie.

1 DIPLOMACIA V TEÓRII A PRAXI MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

1. 1 Pojem a definícia diplomacie

1.1.1 Pôvod pojmu diplomacia

Z etymologického hľadiska pojem diplomacia vychádza zo starogréckeho slova *diploma*, ktorým sa v antickom Grécku označovala – pôvodne akákoľvek, a neskôr oficiálna – písomnosť, majúca formu prelozenej látky (najčastejšie papyrusu alebo pergamentu), na ktorej bol napísaný text. V kontexte medzinárodných vzťahov sa pojem *diploma* v starovekom Grécku zaužíval najmä ako výraz pre špecifický typ oficiálnej písomnosti, ktorú nosili pri sebe poslovia, a ktorej text bol vyrytý do dvojice voskových alebo strieborných doštičiek a obsahoval nejakú správu, inštrukcie a/alebo poverenie od panovníka¹. Práve v tomto význame sa pojem *diploma* začal prvýkrát spájať s výkonom zahraničnej politiky a stal sa tak v konečnom dôsledku základom pre vznik súčasného pojmu diplomacia.

Samotný pojem diplomacia sa v jeho modernom význame, teda ako označenie pre aktivity, spojené s výkonom zahraničnej politiky štátu, začal používať koncom 18. storočia. Najstaršie známe použitie pojmu diplomacia možno pritom, podľa dostupných prameňov, pripísať francúzskemu právnikovi a publicistovi S.-N. H. Linguetovi, ktorý tento výraz použil v jednom z jeho článkov v časopise *Annales politiques, civiles et littéraires du dix-huitième siècle* v máji 1791 (Pancraccio, 2007, s. 206)². Autorstvo pojmu *diplomat* je zasa pripisované francúzskemu politikovi M. Robespierrovi, ktorý tento výraz v jeho dnešnom význame prvýkrát použil v roku 1792 (Bély, 1998, s. 11).

¹ Táto písomnosť slúžila zároveň ako doklad, ktorým poslovia preukazovali svoj oficiálny (diplomatický) status.

² Niektoré iné pramene, napr. *Oxfordský slovník svetovej politiky*, datujú prvé použitie moderného pojmu diplomacia až do roku 1796, pričom autorstvo pripisujú E. Burkovi (pozri: Tóth, 2008, s. 10).